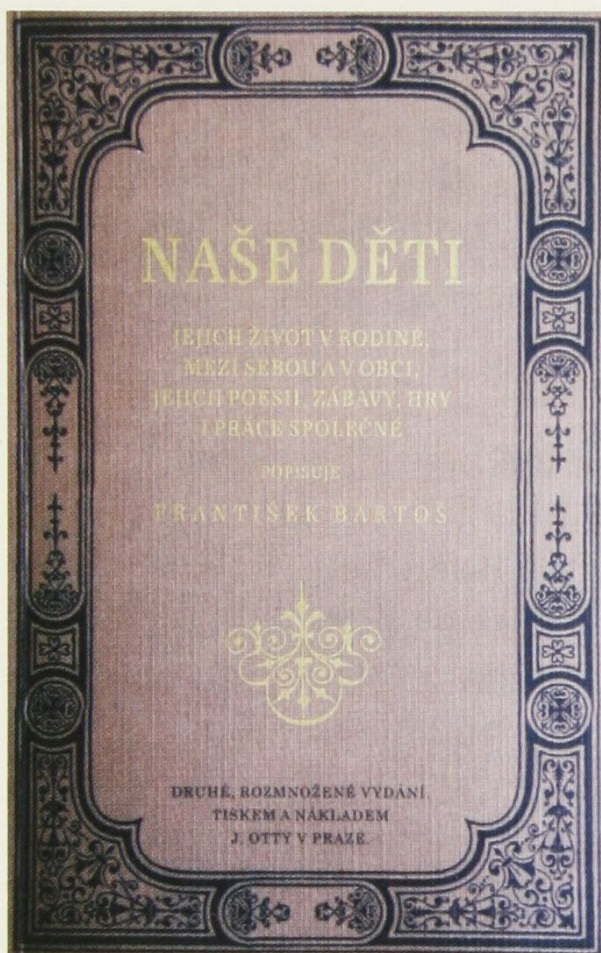

Bartošovou publikací Naše děti

Rok 2006 je věnován řadou vzpomínkových i jiných akcí stému výročí úmrtí národopisného pracovníka, dialektologa, pedagoga a sběratele lidových písní Františka Bartoše (1837 – 1906).

Jedním z jeho velmi významných děl je studie Naše děti, které celé věnoval dětskému světu. Kniha vyšla poprvé v roce 1888, podruhé roku 1898 a naposledy v pátém vydání v roce 2005 péčí Krajské knihovny Františka Bartoše a Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně.

Studie Naše děti, jejíž druhé vydání ilustroval malíř Mikuláš Aleš, je věnována životu dětí v rodině, mezi sebou a v obci, dětské poesii, zábavě, hrám i práci společně.

V předmluvě k této knize F. Bartoš uvádí: *Psána jest pak tato knížka o dětech, jakými skutečně jsou, ne, jakými by snad býti měly. Proto*

neostýchal jsem se ponechati našim zdravým a bujarým hochům té rozvernosti, jež jest přirozeným údělem každé veselé a bezstarostné mládeže. Dopřáno tedy místa i některým výstřelkům chlapeckého humoru takovým, jež by opatrný a rozšafný paedagog asi sotva ukládal učiti se na paměť svým chovancům. Než vyjmouc tuto část, domnívám se, že většina dětských říkadel a popěveků, zábav a her v tuto sbírku pojatých i našim nynějším i všem budoucím dětem českým dobře se hodí. Neberme našim dětem, co se u nich po staletí osvědčovalo, co tolika jich pokolením nové a nové radosti a ušlechtilé zábavy poskytovalo, jejich síly tělesné i duševní osvěžovalo a rozvíjelo.

Kniha Naše děti čítající bezmála 300 stran má tři základní oddíly (Děti v rodině, Děti mezi sebou a Děti v obci). Pro naši práci dětských folklorních souborů je nejpodstatnější a také nejrozsáhlejší oddíl druhý (rozsahu téměř 150 stran), který podrobně a v mnoha příkladech a popisech uvádí nejrůznější chvílky z každodenního života dětí. Všimá si zábav a radostí dětí při pobytu v přírodě, jeho pozornosti neunikl pohled a vztah dětí nejen k ptactvu, hmyzu, různé žůželi a čtvernožcům, ale také ke kvítí. Všimá si dětské představivosti ve vztahu k mluvě obyvatel polí, sadů, lesa i vody. Přidává říkadla, hádanky a popisuje nejen dětské hry, ale také dětské povinnosti a zábavy při pastvě husí, koz, ovcí nebo krav.

Kniha je vystavěna zcela logicky jako sled událostí, příhod a pozorování všeho kolem pohledem dětských očí. Logicky začíná narozením a vším, co je s touto první přelomovou chvílí života každého člověka spojeno.

Dítě přišlo na svět, píše F. Bartoš v souladu s slovesnou tradicí, kde se vzalo, tu se vzalo. Na východní Moravě uložila je babka ve vodě, ve studánce, v potoce nebo v rybníce; jinde přinesla je vrána komínem. Proto pokřikují tu děti na vránu: Polet', vráno, k nám budem kolíbat!

Bartošově pozornosti neunikly pověrečné praktiky spojené s prvními okamžiky života. Narozené nemluvně zavi-

ne porodní babka do zástěry, položí pod stůl a pronáší: Ze země jsme posli, do ní se navrátíme; budiž k něčemu! a zlehka je udeří, aby bylo poslušné. Jinde dítě dávají na stůl vedle pecnu chleba, aby si ho vážilo. Do první koupele dávali z důvodů aby bylo dítě zdravé, hodné a krásné, nejen hrst žita, stříbrný peníz, šípkovou růži nebo květ jeřabiny, ale také kmín, sůl, kousky železa, slámy, několik kapek mléka. František Bartoš tak zachoval ve své studii řadu lidových praktik, které měly zajistit zdraví, sílu, rozum i krásu novorozenci po celý jeho život.

S pozorností sobě vlastní uvádí F. Bartoš mateřskou láskou naplněné ukolébavky, první říkanky i důvtipné hry, jimiž se *provozuje přiměřený a prospěšný malému dítěti tělocvič, anýť se při nich všechny údy pohybují a svaly zlehounka protahují* (s. 18).

O prvních slovech dítěte uvádí: ... *dětská řeč lidu našeho nenáleží mezi nejchudší. Slova, z nichž se skládá, jsou asi tato: tata, mama, nána (chůva), papat (jísti), papa (jídlo), bumbat (pít), haba (chléb), halat' (ležet), hajat' (spát), hačat (sedět), hapat' (spadnout) a mnohá další* (s. 23–24).

Stranou bedlivé pozornosti F. Bartoše neunikla ani řada modliteb, která nad usínajícím dítětem pronášela matka nebo babička, aby jej ochránilo od všech nemocí, zloby a čarování.

Když dítě dále *dospívalo, matka vykládala mu lehynké dětské pohádečky. Pohádek těchto zachoval se nám skromničký toliko počet, u Erbeny pět, u Boženy Němcové čtyři. Příliš mnoho jich asi vůbec nebylo, neboť na jejich místo nastoupily brzo pohádky obecné* (s. 28). *Vykládati naše matky uměly; vykládalyť nejen ústy, nýbrž i srdcem* (s. 40)

Na dalších více než 240 stranách pak popisuje František Bartoš dětský svět poloviny 19. století, tak jak jej děti v rodinách, na lukách, polích, stráních i v lese prožívaly. Kniha přináší nepřeborné množství a bohatství dětského slovesného, hudebního i tanečního folkloru.

František Bartoš také tímto svým dílem, jenž věnoval našim dětem, podnítil další sběratele k podobným sběrům a studiím hudební i slovesné problematiky dětského světa. Vznikly tak další sběry a byly vydány další četné písňové a taneční sbírky dětského folkloru.

I proto má dílo Františka Bartoše velký význam pro dnešní vedoucí i dětské nositele lidových tradic a folkloru. Stačí

se jen začíst, poučit a mnohé z dávno zaznamenaných, a dnes již často neužívaných projevů dětského folkloru, vložit zpět don dětských srdíček a myslí. Vrátit jim to, co jim bylo přirozené, osobité a jen jejich již v dávné minulosti poloviny 19. století.

František Synek

